

junctionum perfacelarum nexa cæsuris insolubilibus : A vivens illa præ animi submissione oblivione potius obruere voluit quam perpetuitati dicare. Quæ de re videsis Gallicæ Historiæ litterariæ scriptores (f)

IV. At vero haud prorsus interiere omnia beati antistitis Remensis litterarum monumenta. Quatuor enim superant adhuc ejus epistolæ, quæ sive in his eloquium spectes, sive judicium, sive maxime sacerdotalem animi vigorem in juribus ecclesiasticis vindicandis, tanto enimvero episcopo dignæ agnoscuntur. De his autem epistolis, ut et de reliquis quæ iisdem atqueim, nihil hic amplius dicere suppetit præter ea quæ in subjectis notis animadvertimus. Porro quod spectat ad *Explicationes epistolæ beati Pauli apostoli, sub nomine Remigii Remensis olim a Joanne Baptista Villalpando evulgatas, jam dudum viri docti eidem falso fuisse tributas monuere: quos inter Cointius (g), Pagius (h), Gallicæ Historiæ litterariæ auctores (i) et novissime omnium dominus abbas Lebeuf in opere in scripto, Recueil de divers écrits pour servir d'éclaircissements à l'histoire de France (j) : ut propterea mirari profecto subeat, Huetium (k) V. C. Villalpandi sententiæ in hærentem, beato Remigio Remensi episcopo illud opus tribuisse, quod alii rectius Remigio Antissiodorensi asserendum comprobant.*

Quibus relatis, subdit noster Baronius (a) : « Utinam ipse qui hæc scribit Sidonius, perfecisset quod iisdem litteris ad eum datis est comminatus his verbis : Si distuleris nostram sterilitatem facundis secundare colloquiis, aucupabimur nundinas involantum, et ultro scrinia tua, conniventibus nobis ac subornantibus, effactorum manus arguta populabitur : inchoabisque tunc fructum manuum spoliatus furto, si manus rogatus non moveris officio. ~~Vnum, ut verbis utar~~ Sirmondi, (b) declamationes Remigii quarum eloquentiam Sidonius tantopere commendat, nullæ ad nos pervenerunt : nec recens hæc jactura ; cum Hincmarus ipse (c) ac Flodoardus, qui hanc Sidonianam epistolam Historiæ suæ intexuit (d), eam penitus ignorasse videntur. » Nimirum, Baronio interprete (e) « hisce Remigii lucubrationibus frui nobis non licet, quas

- (a) Baron. ad ann. 471, § 37.
 (b) Sirmond. ad Sidon. epist. 7, lib. ix.
 (c) Hincm. Vit. Remig.
 (d) Flodoard. Hist. Remens., lib. 1, cap. 12.
 (e) Baron. loco citato.
 (f) Hist. littér. de la Franc. loco citato pagg. 161 seq.
 (g) Coint. Annal. eccl. Franc. ann. 533, § 49,

tom. I, pagg. 405 seqq.

(h) Pagi. ad ann. 471, § 14.

(i) Hist. littér. de la Franc. loco citato pag. 169 seq.

(j) Lebeuf, Recueil, etc., tom. I, pagg. 278 seq. edit. Paris. 1738.

(k) Huet. Origenian. lib. II, cap. 2, quæst. 8, § 2, pag. 128.

SANCTI REMIGII OPUSCULA.

[Notæ quibus cæsuræ intra parentheses præmissis mutatae sunt ab opere cui titulus, *Les actes de la province ecclésiastique de Reims*, à Th. Gousset, archiepiscopo Remensi recenter edito. Edit.]

EPISTOLA PRIMA

* AD CHLODOVEUM FRANCORUM REGEM,

Consolatoria in obitu Albofredi sororis ejus, quæ non nullo post susceptum baptismum a vita migrarat.

Domino illustri meritis Chlodoveo (1) regi Remigii episcopus (2).

Angit me, et satis angit, vestræ causa tristitiæ,

* Hujus epistolæ initium refert Gregorius Turonensis Hist. Franc. lib. IV, cap. 31. Ex hac porro epistola intelligimus Albofredem Chlodovei sororem consecratam Deo virginem decessisse. Nam et *benedictionem virginitatis eam accepisse* scribit Remigius, atque *sacratam lugeri* negat oportere. Hinc Hadrianus Valesius Ref. Franc. lib. VI, tom. I, pag. 261, jure miratur nec Gregorium qui hanc epistolam legerat, nec cæteros rerum Gallicarum historicos id animadvertisse : existimatque Albofredem non ab alio quam Remigio ut baptizatam, sic consecratam fuisse. Ex-

D quod gloriose memoriæ germana vestra transit Albofredis (a). Sed consolari possumus, quia talis de hac luce discessit, ut recordatione magis suscipi debeat quam lugeri. Illius enim vitæ fuit, quod assumpta credatur a Domino, quæ a Deo electa migravit ad cælos. Vivit vestræ fidei, etsi est conspectus desiderio recepta. Christus implevit, ut benedictio-

stat hæc epistola in Concil. Collect. tom. V, pag. 596, edit. Ven.-Labbe., eandemque recitat Ruinartius in Append. ad opp. Gregorii Turon., pag. 1326.

(a) Sic sane Gregorius Turonensis. At Valesius scripsit Remigium Albofredis tradit. Neque aliter in suo exemplari Ruinartius

(1) *Clodoveus, Chlodoveus, Hlodoveus, Hlodovicus, Ludovicus, Clovis.*

(2) *Episcopus, évêque. Saint Remi était évêque*

nem virginitatis acciperet; quæ sacrata non est lu- A genda, quæ fragrat in conspectu Domini flore virgineo, quo scilicet et corona tecta, quam pro virginitate suscepit. Absit ut a fidelibus lugeatur, quæ bonus Christi odor esse promeruit, ut per eum cui placet, auxilium possit conferre poscentibus. Dominus meus, repelle de corde tuo tristitiam: animo rite composito regnum sagacius gubernate, erectiora sumentes studio serenitatis consilia. Læto corde membra conforta: mæroris torpore discusso acrius invigilabis ad salutem. Manet vobis regnum administrandum, et Deo auspice procurandum. Populorum caput estis, et regimen sustinetis. Acerbitate ne te videant in luctu afflicti, qui per te felicia videre consueverunt. Esto ipse tuæ animæ consolator, vigorem illius providentiæ continens ingenitæ, ne tristitia B candorem tuæ menti subducat. De ejus præsentem transitu quæ choris est juncta virgineis, ut credo, rex gaudet in cælo. Salutans gloriam vestram, comminendo familiarem meum presbyterum Maccolum quem direxi. Quæro ut tantis habeatis ignoscere, quod qui occursum debui, exhortatoria destinare verba præsumpsi. Tamen per harum bajulum si juretis ut vadam, contempta hiemis asperitate, frigore neglecto, itineris labore calcato, ad vos auxiliante Domino pervenire contendam.

EPISTOLA II.

^a AD CHLODOVEUM REGEM.

Hortatoria, cum rex ad bellum Gothicum se accingeret.

Domino insigni et meritis magnifico Chlodoveo C regi Remigius episcopus
Rumor ad nos magnus pervenit, administrationem

^a Exstat in Concil. Collect., tom. V, pag. 539, et apud Ruinartium loco citato. De hac vero Chlodovei expeditione videas Gregorium Turonensem Hist. Franc., lib. II, cap. 37, nec non *Mém. de l'Acad. des Inscr.*, tom. X, p. 529 et tom. X, p. 178 seqq.

^b Exstat in Concil. Collect. tom. V, pag. 748, eademque recitat Cointius in *Annalibus Eccl. Franc.* ad ann. 512, § II.

(a) Apud Ruinartium, *joca* activa forma; quæ etiam usurpatur Plauto *Cas.* IV, IV, 20.

métropolitain, archevêque. Le titre de métropolitain, pour l'évêque de Reims, remonte à l'établissement du siège épiscopal de cette ville. Sous les empereurs, Reims était une métropole civile. Or, dans les temps apostoliques, les métropoles civiles qui embrassèrent le christianisme devinrent généralement métropoles ecclésiastiques. Voyez la *Discipline de l'Eglise*, par Thomassin, part. 1, etc. Cependant les évêques métropolitains, en Occident, ne commencèrent à prendre le nom d'*archevêques* que sur la fin du VIe siècle.

(1) Il s'agit de la guerre que Clovis entreprit contre les Goths qui occupaient encore une partie des Gaules.

(2) Habeant reges consiliarios prudentes, Dominum timentes, moribus honestos. *Concile de Chalchat de l'an 787, can. 11.*

(3) Labbe tom. IV. col. 1401. — Nous lisons dans un opuscule d'Hincmar, adressé à Charles le Chauve: « Nomen regis intellectualiter hoc retinet, ut subjectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter

vos secundam rei bellicæ (1) suscepisse. Non est novum, ut cœperis esse sicut parentes tui semper fuerunt. Hoc imprimis agendum, ut Domini judicium a te non vacillet, ubi tui meriti, qui per industriam humilitatis tuæ ad summum culminis pervenit: quia quod vulgo dicitur, ex fine actus hominis probatur. Consiliarios (2) tibi adhibere debes, qui famam tuam possint ornare. Et beneficium tuum castum et honestum esse debet, et sacerdotibus tuis honorem debet deferre, et ad eorum consilia semper recurrere. Quod si tibi bene cum illis convenierit, provincia tua melius potest constare. Cives tuos erige, afflictos releva, viduas fove, orphanos nutri, si potius est quam erudies, ut omnes te ament et timeant. Justitia ex ore vestro procedat: nihil sit sperandum de pauperibus vel peregrinis, ne magis dona aut aliquid accipere velis. Prætorium tuum omnibus pateat, ut nullus exinde tristis abscedat. Paternas quascunque opes possides, captivos exinde liberabis et a jugo servitutis absolves. Si quis in conspectu vestro venerit, peregrinum se esse non sentiat. Cum juvenibus jocare (a), cum senibus tracta, si vis regnare nobilis judicari (3).

EPISTOLA III

^b AD TRES EPISCOPOS.

De Claudio presbytero, in cujus causa spretum se ab illis conqueritur.

Dominis vere sanctis et merito beatissimis in Christo fratribus, Heraclio, Leoni et Theodosio (4), Remigius episcopus

Paulus apostolus in Epistola sua loquitur: *Caritas nunquam excidit* (I Cor. XIII, 8): quæ ut tales ad me litteras mitteretis, in vestris sensibus non resedit. Nam

alios corrigere poterit, qui proprios mores ne iniqui sint non corrigit? Quoniam in *justitia regis exaltabitur solum, et in veritate solidabitur gubernaculum populorum.* Justitia vero regis est neminem injuste per potentiam opprimere, sine personarum acceptione inter virum et proximum suum juste judicare, advenis et pupillis et viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos et histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas et perjurantes vivere non sinere, ecclesias defendere, pauperes elemosinis alere, justos super regni negotia constituere, senes et sapientes et sobrios consiliarios habere, magorum et ariolorum pythouissarumque superstitionibus non intendere, iracundiam differre, patriam fortiter et juste contra adversarios defendere, per omnia in Deo confidere, prosperitatibus animum non elevare, cuncta adversa patienter tolerare, fidem catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impio agere, certis horis orationibus insistere, ante horas congruas cibum non gustare: *Væ enim terræ, cujus rex puer est, et cujus principes mane comedunt* (Eccli., X). Hæc regni prosperitatem in præsentem faciunt, et regem ad cælestia regna meliora perducent. Qui vero regnum non secundum hanc legem dispensat, multas nimirum adversitates imperii tolerabit. Idcirco enim pax sæpe populorum rumpitur, et offendicula etiam de regno suscitantur, terra- rum

(4) *Heraclio*, Héraclius, évêque de Paris; *Leoni*, Léon, évêque de Sens; *Theodosio*, Théodose, évêque d'Auxerre.

pro Claudio fudi simplicem precem, quem vos non A presbyterum scribitis, ut in me indignationem vestri pectoris proderetis. Illum non abnego graviter deliquisse: sed vos ætatis meæ, etsi non meritis, decuerat detulisse. Quod propitia divinitate sit dictum, quinquaginta et tribus annis episcopali sedi præsidéo, et me appellavit tam procaciter nemo. Dicitis melius vos fuisse non natos (a). Hoc mihi fuerat opportunum, ne audissem transgressoris opprobrium. Ego Claudium presbyterum feci, non corruptus præmio, sed præcellentissimi regis testimonio, qui erat non solum prædicator fidei catholicæ, sed defensor. Scribitis canonicum non fuisse quod jussit. Summo fungimini sacerdotio. Regionum præsul, custos patriæ, gentium triumphator injunxit. Tanto in me propupistis felle commoti, ut nec episcopatus vestri detuleritis auctori. Rogavi ut Claudius sacrilegii perpetrator pœnitentiæ servaretur. Legimus namque (Jon. iii, 5-10), legimus quod excidium cœlesti denuntiatione prædictum evaserunt per pœnitentiam Ninivitarum: quod Joannes præcursor Domini in Evangelio prædicavit (Matth. iii, 2), ut, regno appropinquante cœlorum, eam populi agerent ne perirent. In Apocalypsi, (Cap. ii, 5 et seq.), angelis ecclesiarum scribitur ex præcepto Domini salvatoris, ut quæ digne minus egerant, pœnitentiæ satisfactione corrigerent. De iracunda dictione sanctitatis vestræ intelligo (b) quod lapsum non misereamini post ruinam. Sed magis velle vos video ne convertatur et vivat, cum Dominus dixerit: *Nolo mortem morientis, sed ut convertatur et*

^a Exstat in laudata *Concil. Collect.* tom. V, pag. 749. Eandem recitat refertque Coingtius loco citato ad annum 495, § 4.

(a) Sic recte Coingtius. Deest improvide particula negativa in *Concil. Collect.*, ubi et mox male, *Fr-go Cl.*

(b) Apud Coingtium non bene, *interrogo.*

(c) Contumeliose propter seniores ætatem Remigium vocantur *Jubileum* illi episcopi, quod scilicet quinquaginta et amplius annos in episcopatu transegerat. Eodemque nomine propter senectutem per contemptum a multis solitum vocari beatum antistitem testantur Hincmarus in *Vit. Remig.*, et Flodoardus *Hist. Eccl. Remens.* lib. i, cap. 17, sub init.

rum quoque fructus diminuuntur et servitia populorum præpediuntur, multi et varii dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum et liberorum mortes tristitiam conferunt, hostium incursus provincias undique vastant, bestiarum armentorum et pecorum greges dilacerant, tempestates veris et hiemis turbantur, terrarum quoque fecunditatem, et maris ministeria prohibent, et aliquando fulminum ictus sægetes et arborum flores et pampinos exurunt. Super omnia vero regis injustitia non solum præsentis imperii faciem fuscant, sed etiam filios suos et nepotes, ne post se regni hæreditatem teneant, obscurant. Propter piaculum enim Salomonis regni domus Israel Dominus de manu filiorum ejus dispersit, et propter justitiam David regis lucernam de semine ejus semper in Jerusalem relinquit. Ecce quantum justitia regis sæculo valet, intuentibus perspicue patet. Pax enim populorum est, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fecunditas solatium pauperum hæreditas filio-

rum, et sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. Attamen sciat rex, quod sicut in throno hominum primus constitutus est, sic et in pœnis, si justitiam non fecerit, prius natus habiturus est. Omnes namque, quoscunque peccatores sub se in præsentem habuit, supra se modo implacabili in illa pœna futuro habebit. (Opera Hincmari, édit. de Sirmont, tom. I, pag. 5.)

Domino vere sancto et in Christo beatissimo fratri, Falconi episcopo Remigii episcopo.

Quantum comperi, rebus gestis probavi, primæ curæ beatitudini tuæ fuit, ut mihi inferres injuriam, quam salutationem deferres. O conveniens principium quod dedisti, ut hæderes episcopus ante me, quam episcopum te viderem! Nimium cito penitus tenebris evolasti, levitate animi, non maturitatis consilio. In ipso siquidem episcopatus exordio jus ingredi tentas alienum, qui adhuc tuum verecunde debueras introire. Fas ergo fuit ut illicitis ordinationibus tuis

EPISTOLA IV.

^a AD FALCONEM EPISCOPUM TUNGRESEM (1).

Arguit illum quod in Mosomagensi (2) Ecclesie jurisdictionem sibi adversus Remensis Ecclesie jura usurparit.

Domino vere sancto et in Christo beatissimo fratri, Falconi episcopo Remigii episcopo.

Quantum comperi, rebus gestis probavi, primæ curæ beatitudini tuæ fuit, ut mihi inferres injuriam, quam salutationem deferres. O conveniens principium quod dedisti, ut hæderes episcopus ante me, quam episcopum te viderem! Nimium cito penitus tenebris evolasti, levitate animi, non maturitatis consilio. In ipso siquidem episcopatus exordio jus ingredi tentas alienum, qui adhuc tuum verecunde debueras introire. Fas ergo fuit ut illicitis ordinationibus tuis

rum, et sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. Attamen sciat rex, quod sicut in throno hominum primus constitutus est, sic et in pœnis, si justitiam non fecerit, prius natus habiturus est. Omnes namque, quoscunque peccatores sub se in præsentem habuit, supra se modo implacabili in illa pœna futuro habebit. (Opera Hincmari, édit. de Sirmont, tom. I, pag. 5.)

Servata auctoritate regiminis ad cor nostrum sine cessatione redeamus, et consideremus assidue quod sumus æqualiter cum cæteris conditi, non quod temporaliter cæteris prælati. Potestas enim quanto exterius eminet, tanto premi interius debet, ne cogitationem vincat, ne in delectatione sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Bene David regni potentiam regere noverat, qui elationem ejusdem potentie semetipsum premendo vincebat dicens: *Domine, non est exaltatum cor meum* (Psal. cxxx); quique in ejus humilitatis augmento subjungit: *Neque elati sunt oculi mei*, atque addidit: *Neque ambulari in magnis*. Et adhuc semetipsum subtilissima inquisitione discutiens ait: *Neque in mirabilibus super me*. Omnesque etiam cogitationes suas a fundo cordis exhauriens, subjungit dicens: *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam...* subtilissima namque ars vivendi est, culmen tenere, gloriam reprimere; esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire; ad largienda bona potentem se agnoscere, sed ad repetenda noxia omne quod poterat valet ignorare. Recte itaque de talibus dicitur: *Deus potentes non abjicit, cum et ipse sit potens* (Job xxxvi). Deum quippe imitari desiderat, qui fastidium potentie, alienis intentum utilitatibus, et non suis laudibus elatus administrat; qui prælatum cæteris prædesse appetit non præcesse (Ibid. pag. 7).

(1) Tongres, dont le siège était déjà fixé à Liège.
(2) Mouzon, petite ville du diocèse de Reims.

a te crederis occupandam loci Mosomagensis Ecclesiam, quam metropolitani urbis Remorum sub ope Christi sua semper ordinatione rexerunt? Adhuc arbitror tua nescis, et jam aliena pervadis. In qua igitur cum levitas feceris, presbyteros consecraris, archidiaconos institueris, primicerium scholæ clarissimæ, militiæque lectorum; non queror quod me consilio inter ista non videris, utinam te vidisses! Si enim canones tua sanctitas ignorabat, satis præproperum fuit, ut transgredéris antequam disceres. At vero ecclesiarum statuta si noveras, tanto gravius tantoque periculosius insipientia tua (a) priscorum magnificorumque pontificum decreta calcavit. Cave qui aliena præsumis, ne quod habere videris, amittas. Cum factæ ordinationis jura non constant, quo potissimum consilio sacerdotalis officii tirocinia defensabis, si temerariæ transgressionis admissum pertinacia vel impotentia miscueris? Majoris discriminis erit antiquam sanctionem fuisse violatam, quam laus sit loco stare contra canones quos creasti. Sed quid de eorum loquar ordinibus, quos a beatitudine tua licuit promoveri? Plus illud est, quod si juxta majorum statuta severitatemque discutimus, non minus quam status illorum, vester veniet episcopatus in dubium. Dominus in Evangelio dicit ad Petrum: *Simon Joannis, diligis me?* et Petrus: *Etiâ, Domine, tu scis quia amo te* (Joan. xxi, 15). Cui bis terque a Domino sub hac responsione præcipitur: *Pasce oves meas*. Ego quia oves Christi pascere, onnimodis imperitus, alimonie celestis ubertate non possum; qui ex sacris eruditionibus eruditus, eas quæ mihi Christo jubente traditæ sunt, ut pascas admoneo, ut invadas inhiheo. Age semper ut te digna comitentur. Ecclesiæ quam divina dis-

sentatione meruisti præsidendam, deservi, et pro salute gregis dominici sollicitus pastor invigila. Utinam mediocritati meæ ista suppeterent, quæ in nomine Domini habere vos cupio! Sed quia desunt meæ, vel credita mihi sunt obsequia Salvatoris, salvari mercenario non requiro. Joannes in Apocalysi (Cap. ii, iii) septem quippe angelis suis comprehendit, et unicuique scribit Ecclesiæ. Facta igitur merita quæ præpositis: quæ probata corrigenda, castigat. Cum ergo sub vocabulo angeli tradatur actionis forma pontificicæ, doleo super tuæ præsumptionis audacia, ut jura permutes vetera novus, cauta temerarius, divina terrenus. Audiant nos, audiant quos elegeris sacerdotes. Sacerdotes tui ipsi nos audiant. Creatoris confido sententiam non pro te, sed in te, a judicantibus proferendam. Quis enim pro sensus sui probitate non improbet eum contra Ecclesiæ regulam prorupisse, qui debuérat Ecclesiæ regulam custodire? Mandas, ut audio, colonorum tibi tributa portari, et præcipis ut redditus deferantur agrorum. Datur intelligi quod ecclesiæ rem, non ecclesiam concupisti, quando sollicitus exquisitor exposcis, quæ ego ad quem jure veniebant, remissi potius quam quæsi. Nolo te lateat, levitas atque presbyteros, contra ordinem quos fecisti, ab ordine jam remotos. Perpendi enim quod a me non decebat admitti, quos a te non licuerat ordinari. Heu quantum me a cultus tui proposito repulisti, dum mavis perperam agere, quam fœdera fraterna servare! Optaveram namque ut clericus permansisses, quia factus fueras vi sacerdos. Sed si mentem tuam cura ista non tangit, ego tamen pro sinceritate profiteor, quod animum non minus angit a te inexcusabiliter erratum, quam me fuisse contemptum.

(a) Remigijs non inani auctoritate nitebatur. Inter canones enim apostolorum, qui numero tricesimus sextus est, juxta veterem editionem Dionysii Exigui, statuit *Episcopum non audere extra terminos proprios ordinationes facere in civitatibus et villis quæ illi nullo jure subjectæ sunt. Si vero convictus fuerit hoc fecisse, præter eorum conscientiam qui civitates et villas detinent, et ipse deponatur, et qui ab illo sunt ordinati*. Dissidium illud inter præsules sanctitate conspicuos haud diu duravit; et ecclesia Mesomagensis in parœcia Remensi permansit, COINT. loco citato.

(1) Mouzon faisant partie du diocèse de Reims,

Foulques ne pouvait y faire aucun acte comme évêque, sans le consentement de saint Remi. Voyez sur ce point les conciles de Constantinople, de l'an 381, can. 2; de Carthage, de l'an 397, can. 29; de Rome, vers l'an 400, can. 15; d'Orange, de l'an 441, can. 10; d'Irlande, vers l'an 450, can. 30; de Calcédoine, de 451, can. 20; de Tours, de l'an 461, can. 9; d'Epaone, de l'an 517, can. 5; de Lyon, de l'an 517, can. 4; de Clermont, de l'an 535, can. 10; d'Orléans, de l'an 538, can. 15; d'Herford, de l'an 675, can. 2., etc.

SANCTI REMIGII TESTAMENTUM.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Gloria D
Domino † Amen.

Ego Remigijs episcopus civitatis Remorum, sacerdotii compos, Testamentum meum condidi jure

prætorio, atque id codicillorum vice valere præcepi, si ei juris aliquid videbitur defuisse. Quandounque ego Remigijs episcopus de hac luce transiero, tu mihi hæres esto, sancta et venerabilis Ecclesia ca-

* Hoc Testamentum variis auctum interpolationibus exstat apud Flodoardum Hist. Rem. lib. 1, cap. 18; illudque recitat Brissonius de Formulæ lib.

PATROL. LXV.

vi, nec non Miræus Opp. Diplom. et Hist. tom. I, sub init. At genuinum hujus Testamenti exemplar tandem prodiit Jo. Jac. Chiffetii studio in disquisi-